

ION ANTONESCU ȘI RĂZBOIUL DE ÎNTREGIRE A ROMÂNIEI (1916-1919)

“Nimic pentru noi, totul pentru Patrie”

Constantin FOCȘA*

Cuvinte cheie: *Războiul de Întregire (1916-1919), maior, locotenent-colonel, șef secție de operație, Marele Cartier General*

Mots clé: *La Guerre d'Intégrité (1916-1919) majeur, lieutenant-colonel, chef de section des opérations, Le Grand Quartier Général.*

Résumé

Ion Antonescu (né le 2 juin 1882 à Pitesti- mort le 1 juin 1946, dans la prison Jilava), a été un militaire et homme d'état roumain, officier de carrière générale, le chef de la section d'opération du Grand Quartier Général de l'Armée dans la Première Guerre du Monde, attaché militaire à Londres et Paris, commandant de L'École Supérieure de Guerre, chef du Grand État Majeur et ministre de la guerre, et du 4 septembre 1940 jusqu'au 23 août 1944, le premier ministre de la Roumanie et Chef d'État.

Apprécié par les militaires et les politiciens dès l'automne de l'an 1916, dans le contexte de la possession de la fonction de chef des structures d'opérations du cadre des grandes unités, à la commande des quelles se trouvait le général Constantin Prezan, en particulier de l'unité de l'État Majeur Général de l'Armée, Ion Antonescu a été aperçu comme une personnalité proéminente de la Guerre d'Intégrité de la Roumanie (1916-1919). Il suffit de mentionner l'appréciation que le roi Ferdinand I a montré au lieutenant-colonel Ion Antonescu, dans l'été de l'an 1919, quand il assistait à la traversée de Tisa par les troupes roumaines dans leur marche triomphal vers Budapest. Dans la présence des généraux Constantin Prezan, Gheorghe Mardarescu et Traian Mosoiu, par une geste symbolique, lui ont attaché au revers, le signe L'Ordre "Mihai Viteazu", III-ème classe, en disant les mots suivants: "Antonescu, le Roi, plus que n'importe qui de ce pays, sait combien la Grande Roumanie vous doit. Vous avez mérité depuis longtemps cette reconnaissance publique. Mais on a perdu les occasions. Je suis très heureux que celle-ci est venue." Par l'activité déroulée dans ce contexte, Ion Antonescu s'est imposé parmi les créateurs proéminents de la Grande Roumanie.

„Desfid că cineva din generația mea, să fi servit patruzeci de ani și să servească cu atâta pasiune și cu atâta dezinteres țara și armata noastră. Cât mine au putut servi desigur și alții. Îi fericesc. Mai mult ca mine, nimeni, fiindcă nu se poate ca un om să pună în serviciul statului, în toate ocaziile și mai ales în momentele lui

* Profesor, Școala Gimnazială „Ștefan cel Mare” Vaslui

tragice, când mulți, foarte mulți, îl părăsesc, atâta râvnă, atâta conștiință și atâta sforțare fizică și intelectuală, cât am pus eu.”

Este o profesie de credință în măsură să ofere o pistă pentru reala cunoaștere a personalității Conducătorului statului român din anii 1940-1944. Mai cu seamă astăzi, când Ion Antonescu a ajuns „cap de afiș” în dezbaterile istorice și polemica politicianilor din țară și de peste hotare, și poate mai mult, un fel de mit pentru purtătorii de uniformă și diferite categorii din popor. Hulit de unii, adulat de cei mulți, are în prezent o alură inconfundabilă. În urmă cu peste șaptezeci de ani, însă, personajul respectiv se bucura de o mai mică publicitate, deși nu era cu totul, necunoscut mediilor avizate⁷⁸².

Istoriografia românească și străină consemnează, prezintă și analizează, cu instrumentele de lucru specifice, obiectiv, dar și subiectiv, una dintre cele mai controversate personalități militare ale țării, intrate în jocul dur al politicii, care l-a transformat și l-a adus de la celebritate la detestare, în unele medii românești și străine, sfârșind tragic în vara anului 1946, în urma condamnării la moarte, „acuzat de dezastrul țării, prin săvârșire de crime de război”⁷⁸³.

Mareșalul Ion Antonescu s-a născut în anul 1882 la Pitești, într-o familie de ofițeri. Fiu al unui căpitan de logistică și descendent -prin mamă - dintr-un neam de boiernași, a crescut în atmosfera riguroasă a școlilor de militari (Gimnaziul fiilor de militari din Craiova, Liceul militar din Iași și Școala militară de infanterie și cavalerie din București). Absolvent al Școlii de ofițeri în arma cavalerie în anul 1904, ca șef de promoție, își începe activitatea în armata română cu gradul de sublocotenent, fiind repartizat la Regimentul 1 roșiori. Apoi, a urmat în anii 1905-1906 cursurile Școlii superioare de cavalerie din Târgoviște.

Ca sublocotenent, în anul 1907 a participat, împreună cu subunitatea aflată sub comanda sa, la reprimarea răscoalei țărănești în județul Covurlui, unde s-a remarcat prin aplanarea rapidă a conflictului. Atitudinea sa a fost ponderată, plină de tact, dreptate și hotărâre, departe de legenda bolșevică de după 1944, ce-l zugrăvea ca un „călău însetat de sânge”, un autentic „câine roșu”. Dimpotrivă, represiunea l-a afectat profund, Ion Antonescu revenind adeseori asupra dramei din 1907 și explicându-și comportarea sa dictată de necesități de ordin superior. Prințul moștenitor Ferdinand, trimis la Galați în mod special de regele Carol I, l-a felicitat în fața întregii garnizoane pentru conduita și modul în care s-a manifestat cu acel prilej. Pe de altă parte, atunci când a avut prilejul s-a pronunțat pentru rapida rezolvare a problemei sociale la sate, pentru exproprierea moșiilor și ridicarea materiala a satelor.

„Am călcat sânge românesc nevinovat, dar am căzut și grav bolnav. Imaginea celor căzuți nu m-a părăsit niciodată. O am și astăzi vie în fața ochilor mei.”

Considerația sa pentru țărâtime a fost pe deplin consolidată în primul război mondial și războiul din est pregătind între 1941 și 1944 mai multe măsuri pentru înfăptuirea reformei agrare. Se pare că aceea din 1945 a fost realizată de comuniști după planurile lui, ca de altfel și întoarcerea militară de arme de la 23 august 1944. Este timpul să se spună lucrurilor pe nume!

⁷⁸² Jipa Rotaru et alii, *Mareșalul Antonescu la Odessa*, Editura Paideia, București, 1999, p.8.

⁷⁸³ *Procesul Mareșalului Antonescu. Documente*, Vol.2, Editura Saeculum I.O., București, pp.211-212.

Avansat la gradul de locotenent în 1908, Ion Antonescu a frecventat între anii 1909-1911 cursurile Școlii Superioare de Război din București reușind să-și desăvârșească pregătirea profesională și calitățile sale militare de excepție. A sacrificat totul, chiar și plăcerile vârstei de 27-28 de ani în favoarea studiului, absolvind Școala Superioară de Război în septembrie 1911, fiind brevetat ca ofițer de stat major.

De îndată, după absolvirea Școlii Superioare de Război, anii 1911-1920 au corespuns activității desfășurate de Ion Antonescu exclusiv pe tărâm militar⁷⁸⁴, el excelând în îndeplinirea tuturor obligațiilor asumate, precum în rândul întâi, ca șef al Biroului Operații al Armatei de Nord (1916) și apoi, al Marelui Cartier General al generalului Constantin Prezan (1916-1918 și 1918-1920). Prin activitatea desfășurată în context Ion Antonescu s-a impus printre făuritorii proeminenți ai României Mari.

În 1913 e avansat căpitan ca urmare a notării în mai multe rânduri cu calificativul „foarte bine”, inclusiv de inspectorul general al cavaleriei, prințul moștenitor Ferdinand. Pe timpul celui de-al doilea Război balcanic, a avut o comportare de excepție ca șef al Biroului operații din statul major al Diviziei 1 cavalerie. Astfel că, la încheierea campaniei din Bulgaria, căpitanul Ion Antonescu s-a numărat printre cei șapte ofițeri decorați cu „Virtutea Militară” de aur. Ulterior, în perioada neutralității (1914-1916), a activat la Școala de Cavalerie din Târgoviște și pe linie de stat major ca șef al Biroului de operații din statul major al Corpului 4 armată. Remarcat de generalul Constantin Prezan, comandantul Corpului 4 armată, pentru însușirile sale deosebite ca ofițer de stat major, la 16 august 1916, a fost numit șef al Biroului 3 operații al Armatei de Nord, sub comanda neuitatului și generosului general (viitor mareșal) Constantin Prezan, de care se va simți totdeauna foarte atașat. La numai 34 de ani, „micul” căpitan – format sub influența gândirii tactice a mareșalului Alexandru Averescu și a generalului Constantin Cristescu – promovase într-o funcție de certă responsabilitate. Din anul 1915 până în anul 1920, colaborarea dintre Ion Antonescu și Constantin Prezan a fost continuă, cu excepția perioadei mai-octombrie 1918, când, în contextul Păcii de la București, Marele Cartier General a fost demobilizat. Cuplul Prezan-Antonescu este un caz unic în armata română în privința colaborării și a respectului reciproc dintre doi ofițeri cu caractere diferite în cea mai grea și dificilă perioadă a carierei lor militare – Războiul de Întregire a României⁷⁸⁵. Se poate afirma că tot ce avea mai bun elita de comandă și stat major a armatei române i-a prezidat mareșalului inițierea în secretele artei militare, punând bazele unei gândiri clare și atât de viguroase încât îl va impresiona profund și pe Adolf Hitler. „*România este Antonescu! Și este uimitor ce a putut face acest om din țara sa în numai câteva luni*” – așa îl va aprecia Fuhrerul Reichului pe mareșal, situându-l în ierarhiile marilor conducători imediat după Mussolini!

La declanșarea Războiului de reîntregire (1916-1918⁷⁸⁶; *de întregire: 1916-1919-n.n.*) Ion Antonescu a avut responsabilitatea de planificarea și coordonarea

⁷⁸⁴ Vezi schița biografică a lui Ion Antonescu difuzată la scurt timp după asumarea la 5-6 septembrie a responsabilităților de Președinte al Consiliului de Miniștri și Conducători al Statului Român, Gh. Buzatu et alii, eds, *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, I, Iași, Editura B.A.I., 1990, pp.42-53.

⁷⁸⁵ Pe larg în Valeriu Florin Dobrinescu, Hori Dumitrescu, *Ion Antonescu și Războiul de Reîntregire a Neamului*, Editura Pallas, Focșani, 2006.

⁷⁸⁶ Jipa Rotaru et alii, *op. cit.*, p.10.

operațiilor Armatei de Nord, pătrunsă în dispozitivul inamicului din Transilvania pe o adâncime de peste 100 km pe un front cu o dezvoltare de peste 270 km. Spre stupefacția cuplului de comandă Constantin Prezan – Ion Antonescu, regele Ferdinand I, primul ministru I.I.C. Brătianu și mareșalul Alexandru Averescu, sub influența insuccesului de la Turtucaia, decid la sfârșitul lunii august și începutul lunii septembrie 1916, oprirea ofensivei pe frontul de nord și schimbarea direcției principale pe cel de sud, manieră nefericită, soldată cu lovitura în gol de la Flamanda și cu preluarea inițiativei de către adversar, sub conducerea redutabilului general von Falkenhayn, fost șef al Marelui Cartier General german. Amestecul nejustificat al politicienilor în conducerea operațiunilor militare și intrigile generalilor ne vor costa peste 200 000 de vieți în 1916 și vor trezi în sufletul lui Ion Antonescu resentimente ce se vor acumula an de an. Multe din acestea sunt reluate într-o cerere de demisie scrisă între anii 1938-1939 (memoriul nu este datat și nu este precizat destinatarul), care conține 32 de pagini. Referindu-se la activitatea lui din timpul Primului Război Mondial, torpilată de cei invidioși pe meritele lui ca șef al Biroului operații din Marele Cartier General, Antonescu a notat cu amărăciune:

„Invidia a ros, însă, la unii, și cel mai elementar simț de mândrie națională. Aceștia ar fi preferat ca meritul conducerii să-l aibă mai bine un străin decât un tânăr camarad de-al lor și nu un român neaș. Dacă aș fi fost născut cu un „sky” sau un „ici” oarecare în sânge și în suflet, aș fi avut numai calități. Tristă mentalitate și grozave perspective pentru o astfel de națiune.”⁷⁸⁷

Anturajul regelui și primului ministru – în primul rând generalul H. Berthelot, șeful Misiunii militare franceze – aruncă armata română într-o bătălie fără sorți de izbândă pe linia Argeșului, în fața Bucureștiului în toamna târzie a anului 1916. Constantin Prezan și Ion Antonescu sunt puși în situația de a executa ordinele superioare și de a-și asuma o gravă răspundere; în decembrie 1916, resturile armatei de campanie se retrag decimate pe linia Siretului, unde se deplasează, în sfârșit trei armate aliate ruse.

Operațiunea de apărare din Câmpia Română și cea de pe Neajlov-Argeș au fost un eșec cu consecințe dintre cele mai grave pentru țară – pierderea întregii Muntenii și a Dobrogei.

Retragerea Grupului de armate „General Prezan” în Moldova a fost bine și corect planificată, astfel încât s-a reușit sustragerea trupelor loviturilor decisive acestuia ale adversarului, încetinirea ritmului ofensivei acestuia și crearea condițiilor pentru evacuarea populației și a resurselor materiale stabilite, în zonele destinate din Moldova.

Înfrângerea armatei române în campania din vara anului 1916, pierderea unor însemnate teritorii, ocupate de către armatele Puterilor Centrale, evacuarea în Moldova a Casei Regale, Parlamentului, Guvernului și structurilor armatei a fost o situație neprevăzută, cu consecințe dintre cele mai grave pentru țară. Noua situație a impus schimbări majore la nivelul conducerii armatei de operațiuni.

Astfel la 3/16 decembrie 1916, în funcția de șef al Statului Major General al Armatei a fost numit generalul de divizie Constantin Prezan, care a dispus o nouă

⁷⁸⁷ A.N.I.C., *fond Președinția Consiliului de Miniștri*, dosar nr.2110, f.78-86.

structură a Biroului operații, în cadrul căruia în funcția de șef a fost numit maiorul Ion Antonescu.

Prezența maiorului Ion Antonescu a fost apreciată corect, mai târziu, de către predecesorul acestuia, maiorul Radu R. Rosetti, care a scris că la numirea acestuia „nu se cunoștea (...) marea valoare ca om și ca militar a șefului Biroului său de operațiuni, căpitanul (maiorul. n.n.), nici faptul că generalul și căpitanul se completau așa de bine, că puteau colabora atât de desăvârșit”⁷⁸⁸. De altfel, generalul Radu R. Rosetti avea să recunoască faptul că Ion Antonescu era „mult mai bine înzestrat ca mine din punctul de vedere al artei comandamentului și cu însușiri firești mai militărești ca mine”⁷⁸⁹.

Iarna anului 1916-1917 este întrebuițată pentru refacerea armatei într-o atmosferă groaznică. Poporul este cu „moralul la pământ”, trădarea ia proporții îngrijorătoare, sute de mii de oameni se refugiază într-o Moldovă sleită de jafurile cazacilor și tătarilor din trupele imperiale rusești. Datorita unei elementare lipse de organizare, oamenii mor cu miile, în vreme ce elita politică a momentului își continuă răfuielele și jocurile mai vechi sub cele mai glorioase stindarde: lupta împotriva panslavismului, lupta împotriva germanismului; refacerea stăpânirii lui Mihai Viteazul.

Aliații iau în stăpânire – alături de austrieci, germani și bulgari – pământul strămoșesc. Rușii se comportă ca adevărați stăpâni, preiau conducerea armatei sub acoperirea cinică de Front românesc, ne controlează toate aprovizionările și contactele diplomatice, negociază în secret cu Puterile Centrale împărțirea regatului. Francezii, „frații mai mari”, deși ne trimit material de război plătit cu bani grei și ne instruiesc, încearcă să câștige posturile cheie ale oștirii, nemulțumind profund atât pe Alexandru Averescu, cât și pe Ion Antonescu, altminteri adversari ireconciliabili. Aceiași „frați” latini se înțeleșeră cu țarul Rusiei să nu dea curs tratatelor semnate în august 1916 prin care Antanta ne recunoaște drepturile naționale în Transilvania. „*Ați uitat câți au murit de foame în Moldova – i se adresează Ion Antonescu lui Dinu Brătianu în octombrie 1942 – câți au murit de frig la Iași în spitale, câți au murit de boli și tifos exantematic datorită mizeriei, lipsei nutriției și de igienă, a frigului și a dezorganizării?... Ați uitat cum era îmbrăcat soldatul? Ați uitat că el pleca la atac fără armă, cu pantalonii rupți la spate, fără ciorapi, cu degetele ieșite din bocanci, fără mănuși, fără căciulă, fără cămașă și fără flanelă? Ați uitat că armata era hrănită cu gărgărițe și tărâțe?... Ați uitat că regele stătea în frig și de pe masa lui lipseau alimentele?... Ați uitat umilințele, violurile și devastările făcute de ruși în Moldova și în Dobrogea? Ați uitat că aliații aduși de dumneavoastră să ne apere luau copiii noștri în lance... maltratau soldații și ofițerii noștri, băteau din picior și insultau autoritățile, împingând această odioasă procedură până pe treptele tronului? Ați uitat disprețul pe care vi-l arătau toți aceia care se ridicau din această cauză împotriva dumneavoastră, din armată, de la sate, din orașe?”*. Zguduitoare punere sub acuzație, necruțătoare și pătimasă. În realitate blamul trebuie aruncat pe întreaga clasă politică, nu numai pe liberali. După cum nu se poate nega, la o cercetare neafectată de furie, marele merit al Brătienilor în democratizarea și modernizarea României. Ion

⁷⁸⁸ General Radu R. Rosetti, *Mărturisiri (1914-1919)*, București, 1997 Editura Modelism., p.103.

⁷⁸⁹ *Ibidem*, p.104.

Antonescu era un om tranșant, el nu judeca și nu acționa în nuanțe și numeroase din incriminările de mai sus dădeau atunci nota dominantă în care s-a operat reorganizarea oștirii, elementul esențial al salvării și întregirii statului.

Experiențele militare și diplomatice din 1917-1919 au avut rolul decisiv în cristalizarea și afirmarea puternicei personalități a mareșalului. Profesionist exemplar, orgolios, fanatic al românismului, autoritar, necruțător cu el însuși și cu subordonații, demn și dur cu șefii atunci când îl nedreptăteau, debordând de energie și un om al acțiunii, Ion Antonescu a îndeplinit rolul de „*organizator și dinamizator al victoriei și de creier al Marelui Cartier General*”, completându-se perfect cu acel mare oștean care a fost mareșalul Constantin Prezan. Echipa lor poate fi comparată, păstrând proporțiile, cu celebrul cuplu de comanda Ludendorff – von Hindenburg. Avansăm această afirmație fie și pentru faptul că o serie de „analști” mărginiți, de partid și de serviciu, din obtuzitate sau lipsă de caracter, ori i-au trecut sub tăcere meritele, ori i le-au redus la cele de stat majorist.

Pe scurt în plan militar lui Ion Antonescu i se datorează: elaborarea planurilor campaniilor anilor 1916, 1917 și 1919, a proiectelor de reorganizare a armatei în 1917 și 1918-1919; punerea de acord a unor detalii de cooperare cu aliații la Petrograd, în primăvara anului 1917 și cu aglo-francezii și sârbii în 1918-1919; coordonarea operațiilor de apărare din Moldova din 1917, inclusiv a deciziei de a nu abandona linia Siretului; planificarea și coordonarea acțiunilor de curățire a Moldovei de la est și vest de Prut de trupele bolșevice, fără de care nu era posibilă revenirea Basarabiei la patria mamă; salvarea de la dezastru și coordonarea acțiunilor ofensive victorioase de la Tisa din 1919, prin care s-a impus definitiv unirea Transilvaniei cu Țara.

Ca militar, în primul rând, apoi și ca lider politic (din 1940) Ion Antonescu nu s-a mulțumit nicidecum să ofere doar *soluții de cabinet* pentru combaterea și stăvilirea pericolului și expansiunii moscovite de culoare comunistă, deci cu atât mai periculoasă pentru existența României și a civilizației europene, ci s-a remarcat, înainte de orice, drept *omul de acțiune*. În 1917-1918, ca șef al Secției Operații din cadrul Marelui Cartier General Român, locotenent-colonelul Ion Antonescu s-a detașat ca autor al tuturor acțiunilor hotărâte constând în lichidarea nucleelor comuniste rusești din România (al cărei teritoriu cuprindea numai Moldova dintre Prut și Carpați)⁷⁹⁰.

În decembrie 1917, tot el a elaborat cunoscutele *Constatări și aprecieri asupra situației actuale a Armatei și Țării Românești*, enumerând opțiunile României în cadrul conflictului general (pace separată cu Centralii; capitulare; dispersarea trupelor române ori retragerea lor peste Prut și chiar Nistru; continuarea cu orice preț a rezistenței) în funcție de fatalitatea evenimentelor survenite în Rusia vecină.

Tot el la 2 ianuarie 1918, la Iași, a elaborat *Studiul referitor la trimiterea de trupe în Basarabia*, pentru a se asigura condițiile revenirii teritoriului dintre Prut și Nistru la patria-mamă, lichidând amenințările „*bandelor roșii*, care, eventual, ar încerca să restabilească, prin forță, starea de anarhie care domnește actualmente”.

⁷⁹⁰ Vezi V.F.Dobrinescu, Gh. Nicolescu, *Plata și răsplata istoriei: Ion Antonescu, militar și diplomat (1914-1940)*, Iași, Institutul European, 1994, p.173 și urm., documentul din 1926 intitulat *Rezumat asupra acțiunii României în Războiul cel Mare*, în care autorul sublimă efectul dezastruos pentru existența României al revoluției rusești din 1917, pp.180-181.

Același locotenent-colonel Ion Antonescu, în primăvara-vara anului 1919, a elaborat planul de campanie, ori a controlat direct pe Frontul de Vest, desfășurarea operațiunilor trupelor române care răspunzând agresiunii Ungariei Roșii au asaltat Budapesta pentru a impune recunoașterea drepturilor istorice românești asupra Transilvaniei, proclamate la Alba Iulia la 1 decembrie 1918⁷⁹¹. Dar, reîntors la București împreună cu generalul Constantin Prezan, îl așteptau surprize neplăcute: „Pe peronul gării nimeni. Printre negustori și hamali ne-am furișat timizi către ieșire. Îmi scapără ochii de mânie și strâng pumnii de revoltă. Ne-au costat luptele duse la est și la vest de Tisa 13000 (treisprezece mii) de morți și ne-a fost rușine de victorie. Italienii au câștigat un „Imperiu” cu 5000 de morți și de doi ani nimeni nu mai poate să răsufle pe glob de bravura soldatului italian.”

După întoarcere au urmat atacurile prin presă și prin parlament.

„În consecință, nu pot greși când spun că atacurile erau tolerate, încurajate și poate inspirate”.

Ion Antonescu a îndeplinit rolul de principal expert militar român pe durata Congresului de pace de la Paris din 1919-1920. În această perioadă Ion Antonescu a publicat prima sa carte: *Români. Originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor*, un studiu de 87 de pagini și 11 anexe, destinat, după opinia autorului „tuturor acelor foarte mulți care nu ne cunosc”. Studiul cuprinde importante argumente istorice și etnografice privind originea, vechimea, unitatea și continuitatea românească în spațiul etnografic. Așa cum precizează Ion Antonescu, încă din preambul, el reprezintă „o foarte sumară și rapidă examinare a drepturilor în baza cărora România va trebui să iasă de la Conferința de pace cu granițele pentru care a sângerat și la care aspiră neîntrerupt de mai bine de zece secole.”

O întrebare firească s-ar putea naște: dacă este așa, atunci Ion Antonescu a făcut țara? Bineînțeles că nu! și nici nu a lucrat singur, dar meritele sale atât de ignorate în trecut trebuie rostite cu voce tare ca și erorile săvârșite.

Considerăm că răspunsul cel mai elocvent îl oferă documentele de epocă, necontestate încă de cineva cunoscut nouă. Regele Ferdinand I la Tisa, decorându-l cu ordinul „Mihai Viteazul”, desprins de pe însăși tunica sa de campanie, rostea: „Antonescu, Regele, mai mult ca oricare altul în această țară știe cât îți datorează România Mare. Meritai de mult această recunoaștere publică. Am scăpat însă ocaziile. Sunt fericit că a venit aceasta.” (martori: I.I.C. Brătianu, generalii Mărdărescu și Traian Moșoiu, mareșalul Constantin Prezan). Generalul Traian Moșoiu comandant superior pe frontul de la Tisa, spunea: „Admirând cu toții munca ta covârșitoare și contribuția prețioasă ce depui pentru întregirea neamului îți exprim, în numele camarazilor de la Comandamentul trupelor din Transilvania, recunoștința deplină”. Generalul Lupescu, subșef al Marelui Cartier General, menționa: „În urmă, în noianul activității foarte pricepute, devotate, energice și foarte rodnice, se disting următoarele opere de cea mai mare importanță:

1. Planul de operații al ofensivei din iulie 1917.

⁷⁹¹ Gh. Magheresa, *Antonescu, purtătorul decorației de pe pieptul Regelui*, în Gh. Buzatu, ed., *Istorie interzisă. Mărturii și documente cenzurate despre mareșalii României: Alexandru Averescu, Constantin Prezan, Ion Antonescu*, Craiova, Editura Curierul Doljean, 1990, p.51 și urm.

2. *Planul defensiv și întreaga activitate de conducere pe timpul bătăliilor de la Mărășești și Trotuș, dovedind o deosebită aptitudine de prevedere și oportunitate în aprecierea situațiilor, propunerea la timp a mijloacelor.*

3. *Proiectul de dezarmare a armatei ruse.*

4. *Proiectul de operații în Basarabia.*

5. *Proiectul de existență după armistițiul de la Focșani.*

Aceste opere capitale ar fi suficiente pentru a proba capacitatea superioară a acestui ofițer...Este incontestabil că activitatea acestui ofițer în timpul războiului a contribuit în foarte mare măsură la dobândirea succeselor noastre și la întrebuițarea rodnică a slabelor și puținelor noastre mijloace”.

Vom adăuga, în seria de mărturii, încă două, venite din partea mareșalului, din memoriul din martie 1939. Ele se referă la două momente cheie ale reintrării României în război, eliberarea Transilvaniei și înfrângerea orgolioasei Ungarii. *„Când după o masă istorică în patru (Franchet d’ Esperay, Berthelot, Prezan și cu mine) la Capșa, mareșalul a lansat, ca rezultat al pledoariei noastre de a fi lăsați să trecem Mureșul, faimoasa frază - „Allez-y”, am fugit la Marele Cartier General și am cerut Comandamentului trupelor din Transilvania să elaboreze și să înainteze imediat, spre aprobare, proiectul de operații”.* *„Reamintesc că lupta de la Tisa (1919) a debutat cu un dezastru. Dacă generalul Prezan și cu mine nu am fi alergat cu disperare – intrând odată chiar la Oroszhaza, chiar în mijlocul inamicului – de la un capăt la altul al frontului, dacă nu am fi întors în această goană trupe și comandanți din drumul retragerii...dacă nu am fi luat pe loc măsuri de ordine și operative am fi înregistrat cea mai rușinoasă dintre înfrângeri...Generalul Mărdărescu (comandant al frontului) aflându-se la Sibiu cu întreg Comandamentul său... ordinele erau trimise trupelor prin intermediul Sibiului..., atât pentru menținerea intactă a unui prestigiu, cât și din delicatețe”.* Atât! fiindcă alte cuvinte ar fi de prisos. Poate doar că s-ar cuveni rescrise, cel puțin în parte, cu ceva bun simț, istoria Războiului de reîntregire, după opinia istoricului militar Jipa Rotaru, la care noi subscriem.

Revenindu-se, din 1920, la starea de pace, Ion Antonescu a primit misiuni în diplomația militară în calitate de atașat militar în Franța, Belgia și Marea Britanie. Au fost ani de cunoaștere a Occidentului, a civilizației moderne, avansate, dar și a jocurilor ipocrite a unor mari puteri pe seama partenerilor inferiori de coalțiție. Starea de spirit, accentele de revoltă neputincioasă sunt cel mai pregnant surprinse în corespondența cu Dinu Brătianu și Iuliu Maniu din anii 1940-1944. În martie 1941, răspunzând unor memorii ale fruntașilor „istorici”, mareșalul îi reamintea lui Dinu Brătianu: *„Cunoașteți, desigur, lupta înverșunată și demnă purtată de neuitatul dumneavoastră frate (I.I.C. Brătianu-n.n.) la Conferința de pace de la Paris, pentru a se respecta drepturile României înscrise în tratat(din august 1916-n.n), lupta diplomatică care a făcut obiectul studiului atât de documentat și instructiv al domnului profesor Gheorghe Brătianu... Din această corespondență rezultă că puterile aliate nu numai că nu recunoșteau integral revendicările teritoriale ale României, conform prevederilor tratatului din 1916, dar îi negau chiar și calitatea de aliat... Numai prin stăruințele Franței și Italiei nu s-a putut înfăptui una dintre cele mai monstruoase nedreptăți ce le-ar fi înregistrat istoria[...]*Nu ni s-au recunoscut însă drepturile integrale asupra Banatului delegații englezi și americani erau gata să

restituie Cadrilaterul Bulgariei..., în Tratatul cu Austria se impuneau României condiții ce jigneau independența ei politică...Chestiunea petrolului a dezlănțuit împotriva noastră pe marii rechini ai trusturilor americane”. Este clar că asemenea cuvinte circulau și că astfel de păreri îl condamnau definitiv pe cel care le rostea... în fața „istoriei”⁷⁹².

Perioada 1916-1920 a fost, fără îndoială, una de glorie pentru cel care la 1 aprilie 1920 avea să fie avansat la gradul de colonel. La vârsta de 38 de ani era o personalitate marcantă a armatei române, apreciat de către Casa Regală, de oamenii politici și de cea mai mare parte a corpului ofițerilor. Caracterizarea și aprecierile șefului și mentorului său – generalul C. Prezan – sunt edificatoare. Referindu-se la principalele activități desfășurate de către Ion Antonescu, pe care le numea opere de cea mai mare importanță, șeful Statului Major-General al Armatei scria: „*Aceste opere capitale ar fi suficiente pentru a face capacitatea superioară a acestui ofițer eminent, pentru Comandament și serviciu de Stat Major, pe care l-am distins încă din Școala de Război și care, s-au cristalizat, printr-o experiență solidă în războiul activ. Este incontestabil că activitatea acestui ofițer în timpul războiului a contribuit în foarte mare parte, la dobândirea succeselor noastre și la îndiguirea nesucceselor noastre, precum și la întrebuințarea rodnică a puținelor noastre mijloace*”⁷⁹³.

La sfârșitul războiului, ca o recunoaștere a meritelor sale, Ion Antonescu era deținătorul unui număr impresionant de ordine și medalii de război române și străine, între care: Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a, Ordinul „Steaua României”, clasa a IV-a, Ordinul „Legiunea de onoare în grad de Cavaler, Ordinul „Stanislas”, clasa a III-a și clasa a II-a, cu spade și placă (rus), Ordinul „Sf. Vladimir”, cu spadă și fundă (rus), Ordinul „Coroana Italiei” în grad de Comandor (englez), Ordinul „Victoria”, grad de Comandor (englez) ș.a.⁷⁹⁴

Așadar, în anii grei de lupte ale Armatei Române pentru întregirea neamului, Ion Antonescu chiar dacă a lucrat uneori din umbră așa cum este îndeobște soarta stat – majoristului, poate fi considerat unul dintre artizanii de seamă ai biruințelor noastre. El a fost „creierul”, „eminența cenușie” a eșaloanelor la care a lucrat în diferite etape, completându-se în mod fericit cu neprețuitul său comandant Constantin Prezan.

Războiul de întregire a constituit pentru Ion Antonescu examenul suprem prin care a adăugat vastelor sale cunoștințe teoretice militare, social-politice și de istorie o neprețuită experiență menită să-i desăvârșească cariera militară.

Pe frontiscipiul mării biruinți numele tânărului ofițer a strălucit și strălucește, alături de alte nume pe veci înscrise în conștiința neamului ca generalii: Ion Dragalina, Eremia Grigorescu, Constantin Prezan, Alexandru Averescu, David Praporgescu, Constantin Cristescu, Constantin Scărișoreanu, Ion Anastasiu și încă mulți alții⁷⁹⁵.

În concluzie, suntem conștienți că personalitatea lui Antonescu, atât de controversată azi, nu a fost perfectă. El însuși a recunoscut-o nu o dată. Așa, spre exemplu, s-a manifestat, de multe ori, autoritar și chiar dictatorial. Să nu uităm, însă,

⁷⁹² Jipa Rotaru *et alii*, *op. cit.*, p. 15.

⁷⁹³ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), *fond 3042*, dosar nr. 686, f. 34.

⁷⁹⁴ Teodor Frunzeti (coord.), *Mareșali ai României*, București, Editura RAO p.315.

⁷⁹⁵ Jipa Rotaru, *O carieră militară strălucită în Trecutul la judecata istoriei: Mareșalul Antonescu – Pro și contra*, București, Editura Mica Valahie, 2006, p. 49 și urm.

condițiile în care a făcut-o. De altfel, nu stă în puterea noastră, cel puțin deocamdată, și nici nu ne propunem să epuizăm subiectul „Antonescu”, cu toate urcușurile și coborâșurile personalității sale. Ne facem, însă, o datorie încercând să-l prezentăm cât mai aproape de realitate, așa cum a fost, beneficiind în acest sens, de nenumărate mărturii în majoritatea lor inedite, pe care le-am adunat din arhive și documente inaccesibile până de curând.

BIBLIOGRAFIE

Arhive

- Arhivele Militare Române, *fond: Marele Cartier General*
- Arhivele Naționale Istorice Centrale, *fond: Președinția Consiliului de Miniștri.*

Lucrări generale și de specialitate

- Buzatu, Gheorghe, *Istorie interzisă. Mărturii și documente cenzurate, despre mareșalii României: Alexandru Averescu, Constantin Prezan, Ion Antonescu*, Craiova, Editura Curierul Doljean, 1990
- Buzatu, Gheorghe *et alii*, *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, I, Editura B.A.I., Iași, 1990 Buzatu, Gheorghe *et alii*, *Trecutul la judecata istoriei: Mareșalul Antonescu – Pro și contra*, București, Editura Mica Valahie, 2006
- Ciucă, Dumitru-Marcel, *Procesul Mareșalului Antonescu. Documente*, vol. 2, București, Editura Saeculum I.O., 1995
- Dobrinescu, Florin Valeriu, Nicolescu, Gheorghe, *Plata și răsplata istoriei: Ion Antonescu militar și diplomat*, Iași, Institutul european, 1994
- Dobrinescu, Florin Valeriu, Dumitrescu, Horia, *Ion Antonescu și Războiul de Reîntregire a Neamului*, Focșani, Editura Pallas, 2006
- Giurcă, Ion *et alii*, *Mareșalii ai României*, București, Editura RAO, 2013
- Rotaru, Jipa *et alii*, *Mareșalul Antonescu la Odessa*, București, Editura Paideia, 1999
- Rosseti, Radu R., general, *Mărturisiri (1914-1919)*, Editura Modelism, București, 1997